

Kirjaesittely – katse menneessä ja tulevassa

Elo, Kimmo (toim.): *Digitaalinen humanismi ja historiatieteet*. Turun historiallinen yhdistys ry, Turku 2016. 258 sivua.

Suomalainen digitaalisten ihmistieteiden kirjallisuus karttui viime vuoden lopulla uudella teoksella, kun Turun Historiallinen Yhdistys julkaisi **Kimmo Elon** toimittaman artikkelikokoelman *Digitaalinen humanismi ja historiatieteet*. Kokoelma on yksi ensimmäisiä suomen kielisiä digitaalista historiantutkimusta esitteleviä teoksia, ja se on syntynyt digitalisaation ja uusien digitaalisten menetelmien herättämän keskustelun pohjalta. Kirjan toimittanut Elo työskentelee Turun yliopiston Eurooppa-opetuksen ja Åbo Akademin saksan laitoksen yhteisenä yliopistonlehtorina ja on erikoistunut digitaalisiin tutkimusmenetelmiin.

Digitaalinen humanismi ja historiatieteet kattaa kahdeksan artikkelia, joissa historian- ja kulttuurintutkijat sekä yhteiskuntatieteilijät pureutuvat digitaaliseen historiantutkimukseen ja sen menetelmiin. Kirjan sisältö on suunniteltu helposti omaksuttavaksi myös niille lukijoille, jotka eivät tunne alaa entuudestaan.

Kimmo Elon kirjoittamassa johdantoluvussa *Digitaalisen historiantutkimuksen kenttää louhimassa* esitellään laajasti digitalisaatiota ilmiönä ja sen vaikutusta ihmistieteisiin sekä pohditaan historiantutkimuksen asettumista digitaalisten ihmistieteiden tutkimuskentälle. Kirjan sisältö on jaettu kahteen osaan, joista ensimmäisessä pohditaan digitaalisen historiantutkimuksen mahdollisuuksia ja rajoja. Toisessa osassa esitellään digitaalisten tutkimusmenetelmien käyttöä tapaustutkimusten valossa.

Digitaalinen historiantutkimus: mahdollisuudet ja rajat

Kirjan ensimmäisen osion aloittaa **Katja Fältin** artikkeli *Tutkijoiden digitaaliset tutkimusaineistot ja datan avoin jakaminen digitaalisen humanismin kontekstissa*. Fält nostaa artikkelinsa keskiöön tutkijoiden tuottamat ja keräämät tutkimusaineistot, joiden avoimen jakamisen käytännöt vielä hakevat raamejaan Suomessa. Hän esittelee kansallisia ja kansainvälisiä linjauksia avoimiin aineistoihin liittyvään datapolitiikkaan ja perustelee aineistojen jakamisen hyötyjä. ”Jotta digitaalista humanismia voitaisiin kehittää ja rakentaa, tiedon mahdollisimman avoin jakaminen tulisi nostaa alan keskiöön”, Fält kirjoittaa artikkelissaan.

Frédéric Clavertin artikkelissa *Historiantutkimus digitaalisella aikakaudella* on kaksi kirjoitusta hänen blogistaan. Kummassakin kirjoituksessa Clavert käsittelee digitaalisen historiantutkimuksen peruskäsitteitä. Clavert pureutuu historiallisten tekstien lukemiseen kahden akselin avulla: lähi- ja kaukoluennan (close/distant reading) akselissa keskiössä on dokumentin tarkastelu joko itsenäisenä kokonaisuutena tai osana laajempaa kokonaisuutta ja ihmis- ja koneluennan (human/machine reading) akselissa puolestaan painottuu, kuinka paljon teknologisia menetelmiä sovelletaan luentaan. Clavert tuo esille koneluennan tuomia mahdollisuuksia ottaa etäisyyttä aineistoon ja hahmottaa erilaisten lähteiden välisiä yhteyksiä, mutta samalla pitää ihmisluentaa tärkeänä keinona säilyttää kontakti toimijoihin ja heidän ympäristöönsä. Toisessa blogikirjoituksessa Clavert pohtii datafication-käsitettä, jolla tarkoitetaan ”maailman tietojen muuttamista dataksi” eli taulukoitavissa ja analysoitavissa olevaan muotoon. Hän esittää myös esimerkkejä ”datafioidusta” tiedosta ja sen käyttämisestä tutkimuksessa.

Jaakko Suominen ja **Anna Sivula** tarkastelevat artikkelissaan *Digisyntyisten ilmiöiden historianitutkimus* digisyntyisten ja digitalisoitujen aineistojen eroja ja yhtäläisyyksiä. He myös esittelevät, miten erilaisia aineistoja prosessoidaan tutkimuskäyttöön sopiviksi ja pohtivat digisyntyisten aineistojen arkistointia. Suominen ja Sivula nostavat tarkasteluun myös digitaalisten aineistojen käytön historianitutkimuksessa. Digitaaliset aineistot ja esimerkiksi internet voivat toimia historianitutkimuksen lähteenä, jolloin tutkimuksen aineisto on osittain tai kokonaan digitaalisessa muodossa, tai kohteena, jolloin tutkimus keskittyy digitaalisuuden historiaan. Digitaalisuus ei pelkästään tuota uusia aineistoja vaan myös uusia tutkimuskohteita.

Marten Düring luo artikkelissaan *Agenttiperustaisen mallintamisen käyttömahdollisuudet historianitutkimuksessa* katsauksen tietokonemallien hyödyntäisestä tutkijoiden tekemien analyysien tarkentamisessa. Agenttiperustaisilla malleilla pystytään yksinkertaistamalla simuloimaan historian tapahtumia ja siten joko vahvistamaan tai heikentämään aiempia analyysejä. Düring esittää kolme tutkimusta, joissa malleilla on onnistuttu saamaan lisätietoa tutkimuskohteesta. Mallit ovat toistaiseksi vähän käytettyjä historianitutkimuksessa ja historian tapahtumien mallintaminen on haasteellista, mutta Düring näkee, että kehittyvät simulaatiot voivat tuottaa parempia tuloksia kuin perinteinen lähteiden tulkinta.

Digitaaliset tutkimusmenetelmät käytössä

Kirjan toisen osion aloittaa Kimmo Elon ja **Olli Kleemolan** artikkeli *SA-kuva-arkistoa louhimassa: Digitaaliset tutkimusmenetelmät valokuvatutkimuksen tukena*. Elo ja Kleemola esittelevät tutkimustaan, jossa he ovat eri menetelmin luokitelleet ja analysoineet SA-kuva-arkistoa, joka koostuu suomalaisten sotakuvaajien 2. maailmansodan aikana ottamista valokuvista. Arkisto on julkaistu avoimeen käyttöön vuonna 2013, ja kuvien metatiedoissa on kuvaaja, kuvausajankohta ja kuvateksti. Elo ja Kleemola analysoivat aineistoaan tietokoneavusteisesti kuvatekstejä louhimalla ja havainnoivat tuloksia tilastollisilla menetelmillä ja verkostanalyysillä. He osoittavat, että käytetyt menetelmät soveltuvat historian tutkimiseen.

Antti Härkönen kuvailee artikkelissaan *Geospaatialinen analyysi historianitutkimuksessa: Esimerkkinä Käkisalmen pohjoisen läänin lautamiehet*, miten geospaatialista analyysiä eli tilastollisten menetelmien soveltamista paikkatietoon voidaan käyttää historianitutkimuksessa. Menetelmät mahdollistavat erityisesti paikan ja tilan ilmiöiden aiempaa tarkemman mallintamisen. Artikkelissaan Härkönen esittelee geospaatialisen analyysin keskeisiä käsitteitä ja sovellusaloja sekä havainnollistaa menetelmien käyttöä kuvaamalla tekemäänsä tutkimusta Käkisalmen pohjoisen läänin lautamiehistä. Oman tutkimuksensa ja muiden tutkijoiden saamien tutkimustulosten pohjalta Härkönen toteaa, että geospaatialisella analyysillä on runsaasti sovellusaloja historianitutkimuksen piirissä mutta sen haasteena on tutkijoiden vähäinen kiinnostus menetelmiä kohtaan ja siitä juontuva heikko digitaalinen menetelmäosaaminen.

Kirjan päättää **Lauri Viinikkalan** artikkeli *Yhdistetty todellisuus ja menneisyyden esittäminen: Historiallisen tiedon ja narratiivin suhde Louhisaaren tarinat -sovelluksessa*. Viinikkala kertoo tutkimushankkeesta, jossa toteutettiin yhdistetyn todellisuuden teknologioita hyödyntäen sovellus esittelemään Louhisaaren kartanon elämää 1800-luvulla. Tabletille ladatun sovelluksen avulla Louhisaaren kartanon vierailijat pääsevät tarkastelemaan kartanon reaaliaikaisia ulkotiloja höystettynä 1800-luvun elementeillä ja 3D-mallinnettujen henkilöhahmojen välisillä keskusteluilla. Artikkelissaan Viinikkala pohtii historiallisen tiedon rakentumista tällaisissa sovelluksissa, fiktiivisten piirteiden suhdetta historialliseen tietoon ja aineellisen ja digitaalisen todellisuuden vuorovaikutusta narratiivissa. Viinikkala kuvaa yhdistetyn todellisuuden käyttöä menneisyyden esittämisessä

seuraavasti: ”Lopputuloksena on monipuolinen kuva menneisyydestä, jossa erilaisten historiallisten ilmiöiden väliset yhteydet muuttuvat ymmärrettävämmiksi.”

Kimmo Elon sanoin *Digitaalinen humanismi ja historiatieteet* on teos, jonka yhtenä keskeisenä tavoitteena on avata ovia tulevaisuuden tutkimusmenetelmiin tieteenalalla, jolla empiirinen katse ja fokus ovat vahvasti menneisyydessä.

Ida Andersson
Diginin kurssisihteeri